

és a zenét, amely a *fülre* hat, minden egyes emberi szív megérti. Ezért tehát annak, aki a kálvinizmusnak a művészet fejlődésére és virágzására vonatkozó hatását akarja kutatni, internacionális értelemben véve erre a két művészetre kell szorítkoznia s azt a kérdést kell magához intéznie, hogy vajjon mit jelentett a kálvinizmus a festészetre és a hangok világára nézve?

És ha így tesszük fel a kérdést, akkor mind a két említett művészetre nézve megállapíthatjuk, hogy mielőtt a kálvinizmus fellépett, úgy a festészet mint a zene magasan a népelet felett lebegett s csak a kálvinizmus hatása alatt szállott alá a nép gazdag életébe. A zenére nézve ezt nyomatékosan ki fogom mutatni önöknek felolvasásom végén s ami a festészetet illeti, elegendőnek tartom felhívni figyelmüket arra, amit a hollandiai művészeti iskola a tizenhatodik és tizenhetedik században ecsettel és tüvel elővarázsolott. *Rembrandt* neve maga a művészeti kincsek egész világát idézi a lelkünk elé. Valamennyi ország és világ-rész muzeumai versenyre kelnek egymással abban, hogy hihetetlen pénzösszegekért rátehessék a kezüket arra, ami ezen kincsekből néha felszabadul. Még a wallstreeti börzianer is tiszteletet érez azzal a művészeti iskolával szemben, amelynek művészi termelése olyan óriási tőkét reprezentál. S még ma is a legjelentékenyebb festők keresik motivumaikat s művészeti irányukat abban, ami akkor mint teljesen új művészi teremtés lepte meg a világot. Természetesen azonban azt már nem szabad itt kérdeznünk, hogy vajjon mindezek a művészek egyénileg külön-külön kifogástalan kálvinista felfogásuak voltak-é? Hiszen abban a festészeti iskolában is, amely Róma hatása alatt a mienket megelőzte, nagyon ritkák voltak az u. n. „jó katholi-